

THEO J.F.M. BOVENS

VERSCHOVEN PANELEN IN MAASTRICHTSE STADSPOLITIEK

Tussen 1955 en 2005 werd de Maastrichtenaar van 21 (later achttien) jaar en ouder twaalf keer opgeroepen om zijn stem uit te brengen bij een gemeenteraadsverkiezing. In dit artikel wordt niet geprobeerd om een uitputtende analyse van alle uitslagen te maken, noch om een compleet overzicht van verschuivingen in kiezersgunst te geven. De Jaarboeken Maastricht geven daartoe verrassend weinig gelegenheid. Politiek is in de kolommen van de kroniekschrijvers vertaald naar het niveau van feiten over de uitvoering van genomen besluiten, en zelden worden de voorbereidende processen aan de orde gesteld. Toch zijn al die feitelijkheden vaak wel degelijk het resultaat van besluiten die in de Maastrichtse gemeenteraad zijn genomen. Daarom is het goed om in grote lijnen te weten welke politieke stromingen in de gemeenteraad waren vertegenwoordigd, en in welke krachtsverhoudingen. Het is aan de lezers om te bezien of de veranderingen in politieke verhoudingen tot veranderingen in de aard, kwaliteit en impact van de beslissingen zijn terug te vinden.

GROTE LIJN: STABILITEIT

Met inbegrip van de in 1955 zittende gemeenteraad, beslaat de kroniekserie van de Jaarboeken het werk van dertien gemeenteraden en colleges van burgemeester en wethouders. Over de positie van de burgemeesters kunnen we hier kort zijn. Maastrichtse burgervaders kennen lange zittingstermijnen. Sinds 1955 is Maastricht nu aan zijn vierde burgemeester toe. In 1955 was mr. W. baron Michiels van Kessenich al geruime tijd op die post. Hij was op 15 mei 1937 aangetreden en zou (met een onderbreking van de laatste oorlogsjaren) tot 1 november 1967 dit ambt bekleden. Ook zijn opvolger, mr. A. Baeten bleek over een lange bestuurlijke adem te beschikken. Na twintig jaar lidmaatschap van de gemeenteraad (1946-1966), waarvan bijna vier jaar tevens als wethouder, was hij onze burgemeester van 16 december 1967 tot 1 mei 1985 (net geen drie volle perioden). Baeten werd diezelfde eerste mei opgevolgd door mr. Ph. Houben, die het burgemeesterschap bijna zeventien jaar lang zou vervullen tot 1 februari 2002. Drie lang zittende burgemeesters zorgden ongetwijfeld voor een grote mate van stabiliteit in de bestuurlijke verhoudingen. De huidige burgemeester, drs. G. Leers, trad op 1 februari 2002 aan, en is derhalve bezig aan zijn eerste bestuurstermijn.

Een soortgelijke vorm van stabiliteit treffen we aan bij de wethouders. Slechts 36 personen vervulden deze positie voor kortere of langere tijd, waarbij er 21 meer dan één periode van vier jaar zouden aanblijven of op dit moment actief zijn. Ook hieruit spreekt een grote mate van stabiliteit in de personele samenstelling van de colleges. Ik beschik niet over gegevens om deze personele stabiliteit af te zetten tegen die in vergelijkbare steden in Nederland. Daarmee is de vraag of Maastrichtse gemeentebestuurders beter zitvles hebben dan elders, nu niet te beantwoorden. Ik kan slechts uit eigen waarneming schrijven dat een aantal externe relaties van de gemeente Maastricht deze personele stabiliteit opvallend vond.

Uiteraard is bij een aantal van ruim tweehonderd raadsleden in vijftig jaar de wisseling groot. Langstzittend raadslid in de afgelopen vijftig jaar is met afstand dhr. B. Kerckhoffs, die 44 jaar, eerst in de zelfstandige gemeente Heer (1958-1970) en vervolgens in Maastricht (1970-2002) volksvertegenwoordiger was voor het CDA (KVP). Het raadslid met de kortste periode blijkt dhr. W. Hack (CDA) te zijn, die welgeteld één raadsvergadering meemaakte in 1982, buiten beschouwing latend die gekozen volksvertegenwoordigers die hun zetel niet zouden innemen. Dit laatste was bijvoorbeeld het geval bij de vertegenwoordiger van de Centrumdemocraten die in 1994 weliswaar een zetel veroverde, maar afzag van beëdiging. De mate van stabiliteit in de personele samenstelling van de gemeenteraad laat zich gemakkelijker afleiden uit de vertegenwoordiging van partijen of kieslijsten. Dertien politieke groeperingen zijn in de voorbije halve eeuw in de raad vertegenwoordigd¹. Daarbij betreft het zowel landelijke partijen (CPN/PPR/PSP/Groen Links, SP, PvdA, D66, KVP/CDA, VVD, Boerenpartij en Centrumdemocraten) als meer lokale lijsten (zoals Katholiek Democraten, Groot Maastricht '70/ Heer '70, Seniorenpartij/lijst 65+/Bejaarden- en Gepensioneerdpartij, Leefbaar Mestreech/Stadsbelangen Mestreech, en lijst Haaken/Stadsbelangen-Horeca Nederland/lijst Slangen/lijst nr. 5). Deze aantallen lijsten wijzen wel degelijk op een breed politiek spectrum, dus op een goede afspiegeling van hetgeen in de nationale en lokale politiek aan stromingen bestaat.

Het college van burgemeester en wethouders bij de overhandiging van het Jaarboek 1955, v.l.n.r. wethouder G. Gijbels, burgemeester W. baron Michiels van Kessenich, gemeentesecretaris A. Minis en de wethouders C.H. Pieters en A. Baeten, augustus 1956.

Het politieke debat, de uitwisseling van verschillende politieke standpunten, kon in beginsel in de Maastrichtse gemeenteraad worden beoefend. Lijkt de personele samenstelling van de colleges van B en W te wijzen op een stabiele, wellicht saaie, politiek-bestuurlijke ontwikkeling, de samenstelling van de gemeenteraad doet dat geenszins.

DRIE PERIODEN

Om op de voornaamste politieke verschuivingen te kunnen inzoomen, zijn de vijftig jaren stadspolitiek in te delen in drie delen. De eerste periode beslaat de jaren 1955-1970. In 1970 vindt er in de regio Maastricht een gemeentelijke herindeling plaats, waardoor de zelfstandige gemeenten Amby, Borgharen, Itteren en Heer worden samengevoegd met Maastricht. De omvang van de gemeenteraad wordt vergroot van 37 leden naar 39 leden.

De tweede periode loopt van 1970 tot 1990. Bij de verkiezingen van 1986 was er sprake van een voor Maastricht unieke uitslag. Voor het eerst in de geschiedenis vormden de christen-democraten niet meer de grootste politieke groepering in de raad, maar slaagde de PvdA erin om de grootste fractie te leveren. In 1990 werd deze 'omwenteling' overigens weer teruggedraaid.

Derde en laatste periode is die van 1990 tot heden. In die periode, waar de stad grootse gebeurtenissen als de tweede Eurotop (leidend tot het Verdrag) en de introductie van de euro meemaakte, werd ook bij verkiezingen van 2002 afscheid genomen van het monisme in de politiek. Vanaf 2002 zijn de wethouders geen lid van de gemeenteraad meer.

Verkiezingsbijeenkomst van de VVD die in 1962 voor het eerst meedeed.

DE OPGESLOTEN STAD?

De gemeenteraden van 1955 tot 1970 telden steeds 37 leden. De raad die in 1955 zetelde, was gekozen bij de verkiezingen in 1953. Deze zou vijf jaar in functie blijven tot de verkiezingen in 1958. Vanaf 1958 was de zittingsperiode van elke raad steeds vier jaar. In het gemeentelijk register van gemeenteraadsleden² dat ik voor dit artikel raadpleegde, worden 36 raadsleden met name genoemd. Deze zijn verdeeld over twee fracties, die van de KVP (26) en PvdA (10). Het College van B&W dat in 1955 aan het bewind was bestond uit vier leden, drie van de KVP (G. Gijbels, A. Baeten en F. Duynstee) en één van de PvdA (C. Pieters). Aan deze nuchtere cijfers zijn meteen al twee zaken opvallend. Er is op papier geen sprake van een oppositie, omdat alle politieke fracties in het college zijn vertegenwoordigd. Daarnaast is opmerkelijk dat, hoewel de KVP over een absolute meerderheid beschikte, toch de PvdA aan het dagelijks bestuur deelnam. Dat laatste feit is

overigens een rode draad door de hele vijftig jaar politieke stadsgeschiedenis gebleken: in elk na-oorlogs college van B en W zijn vertegenwoordigers van zowel KVP (later CDA) als PvdA aanwezig.

De constatering dat er geen partijpolitieke oppositie aanwezig was, wil geenszins zeggen dat de gemeenteraad een tandeloos of machteloos orgaan was. Integendeel. In deze periode speelde de partijpolitieke band een geheel andere rol dan in de recentere tijden. De KVP in Maastricht had in de jaren 1950 het karakter van een kiesvereniging, een organisatie die met name gericht was op de organisatie van de deelname van KVP-leden en geestverwanten aan verkiezingen. Dat gold overigens niet alleen voor de KVP in deze stad, maar ook, en vaak nog veel meer, voor de KVP in andere gemeenten in Limburg. Deze benadering van een lokale politieke afdeling zou nog tot in de jaren 1970 het karakter van de KVP bepalen.

Verkiezingsaffiches van Lies 3, 'Mestreechs en Katteliëk', beklad door aanhangers van lijst 2 in mei 1958.

Partij-politieke activiteiten kwamen meestal op het conto van deelorganisaties, zoals de KVP-jongeren, de middenstanders of de leden van de katholieke vakbeweging³.

Bij de verkiezingen van 1958 werd een derde politieke groepering vertegenwoordigd, de Katholiek Democraten. Deze partij zou tot 1978 raadsleden (en ook wethouders) leveren. Het eerder genoemde register van gemeenteraadsleden vermeldt ook nu slechts 36 namen. De Jaarboeken geven geen uitsluitend over welke zetel onvermeld is gebleven. Opmerkelijk blijft het register ook de samenstelling van de gemeenteraad van 1962 beperken tot 36 leden. Bij die verkiezing deed de VVD (M. Moszkowicz) voor het eerst haar intrede, waarmee een derde landelijke lijst op het toneel van de stadspolitiek verscheen. De Katholiek Democraten gingen van één zetel naar twee.

In de Nederlandse politiek veranderde er in de jaren 1960 veel. Ter linkerzijde van de KVP ontstond de PPR. D66 werd opgericht en Boer Koekoek kwam met zijn Boerenpartij vanuit het niets in de Tweede Kamer. Deze landelijke ontwikkelingen gingen niet aan Maastricht voorbij. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1966 werden drie partijen voor het eerst verkozen: de PSP met één zetel, de Boerenpartij met drie zetels en de lokale lijst nr. 5 (L. Krans) met één zetel. De VVD wist zich te handhaven, evenals de PvdA en KVP. Deze laatste partij beschikte dan nog steeds over een comfortabele absolute meerderheid van 21 van de 37 zetels.

De politieke thema's van de jaren 1950 en 1960 laten zich raden. Maastricht besteedde veel aandacht aan ruimtelijke zaken: woningbouw ter opheffing van de woningnood, de stadsuitleg in het westen, de planvorming voor het

renoveren van het Stokstraatkwartier, de voorbereiding voor het bedrijventerrein Beatrixhaven en pogingen om een universiteit in Maastricht gevestigd te krijgen. Het bedrijfsleven werd gedomineerd door een klein aantal grote maakindustrieën, die wisten uit te groeien tot internationale concerns. Het beeld dat Maastricht in die jaren een ingeslapen provinciestad zou zijn, met dito gemeentebestuurders, wordt in de Jaarboeken geenszins ondersteund. De feitenopsummingen geven eerder een dynamisch beeld. In de vijftien jaar van 1955 tot 1970 zijn acht wethouders actief (G. Gijbels, A. Baeten, F. Duynstee, W. Korn, H. Roovers van de KVP en C. Pieters, G. Bannink en R. de Vries van de PvdA). De opvolgende gemeentebesturen, colleges en raden, wisten de wederopbouw te voltooien en een visie op de toekomst te ontwikkelen die de basis voor het huidige Maastricht is geworden. Uit de Jaarboeken komt geen beeld van een ruziënde raad naar voren: over de grote lijnen blijkt men het eens. Van de soms felle debatten tussen wethouders en raadsleden als Mosckowicz, Dreimüller, Devens en Wishaupt, komt in de Jaarboeken (helaas) niets naar voren.

Belangrijke conclusie aan het einde van de jaren 1960 was dat Maastricht tegen de grenzen van haar ruimtelijke mogelijkheden aanliep. De nieuwe wijken in het westen werden langzaam volgebouwd, maar de huisvestingsnood was zo groot dat ook naar de oostkant van de stad gekeken moest worden, naar Amby en Heer.

VAN UITGEBREIDE STAD NAAR GROTE STAD

In 1970 vond de herindeling plaats van Maastricht met de gemeenten Heer, Amby, Borgharen en Itteren. Met name in de eerstgenoemde gemeente ging dit niet van harte. Daarnaast vonden in diverse partijen, niet in het minste binnen de KVP, discussies plaats over hoe de uitbreiding van de stad⁴, de invlechting van de gemeenteraadsleden van de voormalige zelfstandige gemeenten en de samenstelling van de kieslijsten zou moeten verlopen. Dit leidde tot een verkiezingsuitslag waarbij maar liefst tien groeperingen in de raad kwamen. Deze telde vanaf nu 39 leden, twee meer dan in 1966. De KVP zakte van 21 naar zeventien zetels, terwijl juist een aantal boze tongen hadden beweerd dat de KVP de omringende 'plattelandsgemeenten' had willen annexeren teneinde haar machtspositie te versterken. De KVP verloor daarmee de absolute meerderheid.

Door de perikelen van de lijstsamenstelling en herindeling ontstonden de lijst 65+ (met vier zetels) en Groot Heer '70 (met twee zetels). D66 veroverde voor het eerst een zetel, terwijl de PvdA naar een historisch naoorlogs dieptepunt van vijf zetels terugzakte. Tenslotte veroverde de CPN haar eerste (en zoals later bleek enige) zetel (P. Grootheest). Het college van B en W kon moeilijk nog alleen op KVP en PvdA steunen. Het college werd uitgebreid tot vijf wethouders, waarbij een lid van de Katholiek Democraten (F. Huntjens) en van de PPR (L. Meijs) toetraden. Dit college hield nog geen jaar stand. In 1971 werd de PPR-zetel vervangen door een KVP'er (M. Debats). De politieke verhoudingen waren definitief gewijzigd. KVP en PvdA zouden tot op heden nog wel steeds gezamenlijk de helft of meer van de raadszetels bezetten, doch beide partijen hielden vast aan grotere meerderheidscolleges van B en W, waarmee vanaf 1970 na elke verkiezing collegeonderhandelingen en coalitiebesprekingen nodig waren. Desondanks zou het nog tot 1982 duren voordat weer een niet KVP/PvdA-lid tot het college zou toetreden.

De verkiezingen van 1974 verliepen niet minder stormachtig. De Maastrichtse uitslag zou grote schommelingen te zien geven. Blijkbaar trad het mechanisme van de zwevende kiezer ook hier op, terwijl de invloed van individuele voorkeursacties (bijvoorbeeld in de geannexeerde gemeenten) groot bleek. De KVP verloor in 1974 wederom drie zetels, terwijl de PvdA zich herstelde door het zetelaantal te verdubbelen tot tien. Ook de VVD verdubbelde haar aanhang, van drie naar zes. De Bejaardenpartij verloor een groot deel van haar aanhang, en D66 verdween geheel. Groot Heer '70 veranderde haar naam in Groot Maastricht '70 en kwam met drie zetels terug. Het college werd samengesteld uit drie KVP-leden (H. Roovers, M. Debats en A. Dols) en twee PvdA-leden (R. de Vries en J. Wevers). In 1977 ontstond op landelijk niveau samenwerking tussen de christen democratische partijen KVP, ARP en CHU. In vele gemeenten leidde die samenwerking tot oprichting van CDA-verbanden. Zo ook in Maastricht. In 1978 deed het CDA mee aan de gemeenteraadsverkiezingen, hoewel de partij landelijk pas in oktober 1980 zou worden opgericht. Op de CDA-lijst werd een plek ingeruimd voor de ARP'er T. Lont.

<< De raadzaal, de vergaderruimte van de gemeenteraad, in de jaren 1950.

De laatste handtekening van burgemeester W. baron Michiels van Kessenich, onder het toezien oog van gemeentesecretaris H. Hameleers, 1967.

Blijkbaar wekte de komst van het CDA vertrouwen, want de partij veroverde liefst negentien zetels. VVD en Groot Maastricht '70 verloren een deel van hun aanhang, terwijl D66 weer kon terugkeren met een zetel. De winst van het CDA werd verzilverd met een vierde wethouderszetel (J. Hoen), waarbij het college werd uitgebreid tot zes wethouders. Voor de PvdA trad wethouder G. Peters aan.

De verandering in raadssamenstelling na de verkiezingen van 1982 was gering. Het CDA verloor twee zetels, de VVD won er twee. Groot Maastricht '70 fuseerde net voor de verkiezingen met het CDA en ging als werkgroep binnen die partij verder, maar verdween dus als partij uit de raad. De Bejaarden- en Gepensioneerdpartij steeg van één naar twee zetels. De lichte wijzigingen leidden wel tot het aantreden van de eerste VVD-wethouder in het college (mw. N. Lázár-Schilthuis), naast drie CDA'ers (H. Roovers, J. Hoen en J. Lousberg) en twee PvdA'ers (J. Wevers en G. Peters).

De politieke thema's van de jaren 1970 en 1980 hadden alles te doen met de veranderingen in de economische en ruimtelijke situatie. Stadsvernieuwing werd geïntroduceerd als middel om de woonkwaliteit op te krikken. Naast de verdere uitleg van de stad werd ook in de binnenstad gerenoveerd en gebouwd (Boschstraatkwartier). De dienstverlenende instellingen en het toerisme groeiden, de werkgelegenheid in de industrie liep sterk terug. In 1973 startte de voorbereiding van de universiteit, gevolgd door de academisering van ziekenhuis Sint-Annadal. Randwyck werd gepland, de Eurohal legde de basis voor de congresindustrie. In 1981 werd de eerste Eurotop in Maastricht gehouden, die een stimulans betekende voor de vestiging van diverse internationale instellingen. De mijnsluitingen in Zuid-Limburg leidden tot de Perspectieven Nota Limburg, waardoor ook investeringen in Maastricht financieel konden worden gesteund.

Maastricht groeide uit naar een stad met internationale allure.

De installatie van mr. A.M.I.H. Baeten tot burgemeester van Maastricht op 16 december 1967.

Landelijk maakte Nederland het eerste kabinet Den Uyl mee, de Oliecrisis, alsmede de kabinetten van Van Agt. In 1981 werden ingrijpende bezuinigingen (Bestek '81) doorgevoerd, terwijl de economische recessie leidde tot massa-ontslagen.

DOORBRAAK NAAR NIEUWE VERHOUDINGEN

De verkiezingen van 1986 werden in Maastricht met spanning tegemoet gezien. Al een aantal landelijke Tweede Kamerverkiezingen was de PvdA de grootste politieke stroming in Maastricht gebleken⁵. Toch konden de sociaal-democraten dit bij de stedelijke verkiezingen nooit verwezenlijken. In de PvdA-campagne werd gekoerst op het worden van de grootste partij, waarbij de nationale economische situatie een goede voedingsbodem vormde. De komst van landelijke kopstukken gaf de campagne een grote steun. Het CDA voerde intern wel een vernieuwing van de lijst door, maar kon de PvdA-aanval niet pareren. De uitslag bracht een aardverschuiving teweeg: de PvdA won niet alleen zeven zetels (van elf naar achttien), maar werd inderdaad de grootste politieke groepering. Voor het eerst in de geschiedenis waren de christen-democraten niet meer de leidende fractie. De titanenstrijd tussen PvdA en CDA had ook zijn uitwerking op de overige partijen. De VVD wist zich met vier zetels nog enigszins te handhaven, maar voor het overige waren nog slechts drie partijen met elk één zetel vertegenwoordigd (Zalm, D66 en Seniorenpartij).

De PvdA verzilverde haar positie door de introductie van openbare onderhandelingen en het stellen van zware programmatische eisen voor het coalitieakkoord. Liefst op ruim tachtig beleidsterreinen werden nieuwe initiatieven aangekondigd, onderzoeken gevraagd of beleidswijzigingen doorgevoerd. Het nieuwe college telde een ruime niet-CDA-meerderheid in de vorm van drie PvdA-leden (Th. Vermeegen, J. Wevers en G. Peters) en één VVD'er (mw. N. Lázár-Schilthuis, later opgevolgd door P. Neus). Het CDA leverde twee wethouders (J. Hoen en Fr. Corten). De PvdA-doorbraak was, gezien de politieke verhoudingen, op zichzelf niet verrassend, wel het feit dat het pas in 1986 geschiedde.

De politieke debatten vonden zowel binnen het college als binnen de raad plaats. Belangrijke discussieonderwerpen waren bijvoorbeeld de komst van openbaar basisonderwijs,

de afschaffing van het ambtsgebed en de straatnaamgeving. Naast een inhoudelijke component hadden deze een enorme symbolische betekenis. De raad telde vaak twee kampen.

De verkiezingen van 1990 zouden wederom verrassend verlopen. Geheel tegen de verwachting in verloor de PvdA vijf zetels. Omdat het CDA er nog één won, werd deze partij weer de grootste partij. Groen Links, D66 en de Seniorenpartij wonnen zetels, terwijl de VVD er een moest inleveren. Het CDA nam na de verkiezingen het initiatief voor de onderhandelingen, waarbij men verder ging dan de PvdA in 1986. Openbare onderhandelingen werden door een externe persoon voorgezeten, alle partijen werden uitgenodigd om het collegeprogramma mee te ontwerpen en geen pogingen om veranderingen terug te draaien⁶. Ook eiste het CDA niet de meerderheid in het nieuwe college op. De de-polariserende opstelling van het CDA had succes: alle partijen onderschreven het 'regeerakkoord', waardoor het college door 39 van de 39 raadszetels werd gesteund. Dit brede college bestond uit twee CDA'ers (J. Hoen, J. In de Braekt), twee PvdA'ers (J. Wevers, R. Leenders), één VVD'er (P. Neus) en één vertegenwoordiger van D66 (A. Cremers).

De periode 1990-1994 laat landelijk een afkalving van het CDA zien (met als dieptepunt een enorm zetelverlies bij de Kamerverkiezingen van '94). De provinciale politiek kreeg te maken met perspublicaties over echte en vermeende belangenverstrengeling bedrijfsleven - politiek. In Maastricht leidde dit ook tot publicaties, onderzoeken en beschadiging van het politiek aanzien. De Jaarboeken zijn er slechts kort over.

Twee wethouders werden in deze periode vervangen door W. Kuiper (CDA) en mw. J. Ceha-Konings (VVD). De twee grote fracties leden een fors verlies bij de verkiezingen van 1994: het CDA ging van vijftien zetels terug naar elf; de PvdA van dertien naar negen. Voor het CDA was dat een na-oorlogs dieptepunt, voor de PvdA een halvering ten opzichte van het doorbraakjaar 1986. Winnaars waren de Seniorenpartij (van twee naar vijf), Groen Links (van twee naar drie), de VVD (van drie naar vier) en D66 (van vier naar zes). Voor alle partijen was de winst van de Centrum Democraten (een zetel) een zwarte bladzijde. Door gesjoemel met de kandidaatstellingen zag de CD-verkozene af van zitting nemen in de raad.

< < Verkiezingsaffiches van het CDA, met lijstvoerder H. Roovers, voor de gemeenteraadsverkiezing in 1978.

Het college van burgemeester en wethouders in 1981, v.l.n.r. de wethouders J. Hoen, H. Roovers, burgemeester A. Baeten, secretaris H. Hameleers, adjunct-secretaris J. Mans en de wethouders J. Wevers, M. Debats, G. Peters en P. Verhagen.

De collegevorming leidde tot een kleiner college van vijf leden (Th. Bovens en W. Kuiper van het CDA, R. Leenders en mw. V. Dirksen van de PvdA en A. Cremers van D66). De verkiezingen van 1998 verliepen minder stormachtig. CDA, PvdA, VVD wonnen beide weer een zetel, D66 en Seniorenpartij verloren en het stabiele Groen Links kreeg ter linkerzijde voor het eerst de SP naast zich met twee zetels. Binnen het college werd D66 vervangen door de VVD (J. Aarts). CDA (Th. Bovens en W. Kuiper, later vervangen door mw. M. Depondt-Olivers) en PvdA (R. Leenders en mw. V. Dirksen) leverden de andere wethouders.

In de jaren 1990 maakte Maastricht de tweede Eurotop mee, die leidde tot het Verdrag van Maastricht. Dit verdrag was grond voor een enorme internationale naamsbekendheid. De internationalisering verschoof van internationale instituten naar internationale dienstverlenende bedrijvigheid (call-centers, congressen, toerisme, shopping). De stedelijke vernieuwing kreeg via het Grote Stedenbeleid ook een inhoudelijke, sociale kant. Daarnaast werden ontwikkelingen op het Céramiqueterrein, de Geusselt en Belvédère opgestart. Het inwoneraantal steeg boven de 120.000. Landelijk ontstond er in de politiek een tegenbeweging die zich kanaliseerde in tientallen Leefbaar-partijen. Ook Maastricht zag de komst van een dergelijke partij. De onvrede werd verwoord door Pim Fortuyn. De bestuurlijke vernieuwing zette zich door in de vorm van het zogenoemde 'dualisme', een systeem waarbij de wethouders niet langer onderdeel van de raad mogen uitmaken.

Zij hoeven zelfs niet door de kiezers te worden gekozen. De eerste verkiezingen in dit nieuwe stelsel waren in maart 2002. Het CDA verloor licht (een zetel), de PvdA idem (twee zetels), evenals D66 (een zetel) en de Seniorenpartij (een zetel). De VVD en SP stabiliseerden zich. Winst was er voor Groen Links (van drie naar vijf), maar grote winnaar was Leefbaar Mestreech (later omgedoopt tot Stadsbelangen Maastricht), dat met drie zetels haar debuut maakte. Het college kreeg in de persoon van P. Keijmis (CDA) de eerste deeltijdwethouder. Voor de tweede keer

<< *Het college van Burgemeester en Wethouders in 1994: v.l.n.r. gemeentesecretaris A. Lutters, burgemeester Ph. Houben, mw V. Dirksen; Op de tweede rij: A. Cremers, adj.-secretaris W. Rutten, R. Leenders, W. Kuiper en Th. Bovens.*

in de geschiedenis trad een lid van Groen Links (W. Hazeu) tot het college toe. Naast hen maakten Th. Bovens en mw. M. Depondt-Olivers (beiden CDA), J. Jacobs en mw. M. Mesman (PvdA) en J. Aarts (VVD) deel uit van dit college. Zij traden tegelijkertijd af als gemeenteraadslid. Met de komst van H. Hoogma in 2003 kreeg Maastricht de eerste wethouder van buiten de gemeenteraad. In 2004 wijzigde de collegesamenstelling nogmaals door het vertrek van P. Keijmis en mw. M. Mesman. Deze laatste werd opgevolgd door partijgenoot J. Costongs.

VERSCHOVEN PANELEN?

In vijftig jaar schrijven de jaarboeken van Maastricht weinig over het politieke handwerk in de gemeenteraad. Uitslagen van verkiezingen worden zelfs een aantal malen niet eens vermeld. De kronieken laten wel de daden van politici zien, meestal die van burgemeesters en wethouders. Slechts zelden was een 'gewoon' raadslid zichtbaar. In de politieke verhoudingen is in een halve eeuw natuurlijk veel gebeurd. De absolute macht van de KVP (later CDA) is verdwenen. Hoewel de PvdA bij landelijke verkiezingen van de laatste dertig jaar meestal de grootste politieke stroming in de stad blijkt te zijn, heeft het CDA die positie behouden, met uitzondering van de periode 1986-1990. In alle colleges van B en W sinds 1955 waren KVP/CDA en PvdA vertegenwoordigd. De colleges konden steeds rekenen op brede steun van de fracties in de raad. De kleinste meerderheid steunde op 23 van de 39 zetels (2002), de grootste op alle leden (1953, 1990).

In personele zin is er sprake van een grote mate van stabiliteit. De zittingsduur van burgemeesters en wethouders is lang, de schommelingen van politieke fracties gering. Maastricht is niet immuun gebleken voor landelijke trends. Zo zijn de opkomst van de boerenpartij, ouderenpartijen, de SP en Leefbaar Mestreech zeker in verband te brengen met die van hun landelijke evenknieën. De rol van typisch lokale groeperingen, zoals Stadsbelangen en Groot Maastricht '70, bleef beperkt. Daar staat tegenover dat de individuele vorm van campagnevoeren door kandidaten de behoefte aan lokale partijen te niet deed. Er was in Maastricht sprake van een grote binding tussen kandidaten en kiezers⁷. Deze binding dempte waarschijnlijk ook de trends die landelijke partijen landelijk meemaakten.

Het college van burgemeester en wethouders in 2004: v.l.n.r. J. Aarts, mw G. Haanen, burgemeester G. Leers, mw. M. Depondt-Olivers; op de tweede rij: H. Hoogma, P. Keijmis, J. Costongs, J. Jacobs en daarachter W. Hazeu.

Het verlies van het CDA in 1982 en 1994 was minder in Maastricht dan de landelijk trend zou doen vermoeden. Hoewel de verhoudingen wijzigden is de cultuur van het vormen van stabiele meerderheden, het streven naar consensus over de grote lijnen van de ontwikkeling van de stad, niet zwaar veranderd. De verschillen die in de raadsdebatten tot uitdrukking kwamen haalden echter meestal niet de kolommen van de serie jaarboeken van Maastricht.

Dat maakt de functie van het jaarboek als kroniek niet minder belangrijk, maar het is goed te beseffen dat de jaarboeken nooit de enige bron kunnen zijn voor diegene die graag het waarom wil weten van wat er in Maastricht is gebeurd.

Het Stadhuis in de jaren 1950.

¹Voor het gemak tel ik als één groepering: de voorgangers van Groen Links (CPN, PSP, PPR, lijst Zalm), CDA en KVP, de diverse 65+partijen (lijst 65+, Bejaarden- en Gepensioneerdpartij, Seniorenpartij, SPM) en een aantal lokale lijsten (lijst Slangen, Lijst Haaken, Stadsbelangen/Horeca Nederland, lijst nr. 5); tussentijdse afsplitsingen tel ik niet als aparte groepering.

²Gemeente Maastricht, Naamlijst der leden van de Maastrichtse Gemeenteraad, maart 1995

³Wim Kuiper, *Lokaal en Landelijk in Limburg. Veranderingen in de Limburgse lokale politiek*, proefschrift, Maastricht 1994, *passim*.

⁴De bevolking steeg van 93.927 einde 1969 naar 112.465 eind 1970.

⁵Ik heb dit niet nader onderzocht, maar meen dat dit in elk geval al sinds 1973 het geval was.

⁶A.Lutters en L.Minis, *Nieuwe wegen in de collegevorming in een grote stad. Analyse van de collegevorming in 1990 in Maastricht*, in: A.Korsten en W.Kuiper (red), *Limburg Kiest, CELS, Zeist 1991*, pp.247-264.

⁷Zo werden bij de verkiezingen van 1998 meer dan 25 van de 39 kandidaten met voorkeur gekozen.